

Гурдуз А. І.,

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства
Бердянського державного педагогічного університету

ВІДЛУННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕАЛІЙ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. У РОМАНАХ «ДІМ, У КОТРОМУ ЗАБЛУКАВ ЧАС» В. ГРАНЕЦЬКОЇ, А. НІКУЛІНОЇ Й М. ОДНОРОГ ТА «СІМ КАМЕНІВ» О. ШЕЇНА

Анотація. Новітнє фентезі стає все уважнішим до об'єктивних політичних та ідеологічних реалій. Актуальна проблема фентезійної рецепції сучасної суспільно-політичної дійсності спеціально не висвітлювалася. Вирізняються в сучасному літературному процесі український і білоруський романи «Дім, у котрому заблукав час» В. Гранецької, А. Нікуліної й М. Однорог та «Сім каменів» О. Шеїна. Ці твори становлять особливий інтерес у площині реакції на відповідні національні суспільно-політичні процеси початку ХХІ ст. і не ставали предметом літературознавчого дослідження.

У статті в результаті вперше здійснюваного зіставлення названих романів визначаємо специфіку фентезійного відлуння в них суспільно-політичних реалій початку ХХІ ст. в Україні й Білорусі. Ключовими є висвітлення в зіставлюваних художніх текстах типологічної подібності й своєрідності зображення протистояння народних мас і влади; ролі в моделюванні фентезійного часопростору традиційних структур легендарно-міфологічного походження, а також відмінності базових фентезійних парадигм стосовно етичного аспекту співвідношення добра і зла. «Дім, у котрому заблукав час» відносимо до міського фентезі, а «Сім каменів» автором вписується в контекст християнської літератури. Вітчизняний роман має в засновку фантастичну ідею зупинки часу, опрацьовану у фентезійний спосіб. Прозорий натяк у тексті на події Революції Гідності, причому революція піднесена в міфологізованому «безчасі». У фентезійному аранжуванні відображено громадянські протести в Києві з аспектним висвітленням та оцінкою розгортання подій. Так само в «Семи каменях» О. Шеїна оцінено дії солдатів узурпатора влади Вормара у фентезійній Еферії. Текст твору викликає асоціації з подіями «Площі 2010» в Мінську. Подібні описи побиття громадян перед «Ратушею» в «Домі, у котрому заблукав час» і мешканців «Вертогарда» в «Семи каменях».

У гендерному похилі низки українських фентезійних романів перших десятиліть ХХІ ст. убачаємо закономірності розвитку вітчизняного жанру. У мотиві обдарування жінкою – «рудим янгелом» чоловіка до рівня геніальності відображена специфічна для українського фентезі домінантність жінки-творця. Чоловіче начало домінує в «Семи каменях». Традиційне для сучасного фентезі підключення широкого культурного контексту формує в «Домі, у котрому заблукав час» своєрідну казкову атмосферу з апелюванням до маркесівського «магічного реалізму». Вагому роль для створення алегоризму «Семи каменів» відіграє біблійний складник інтертексту. Аналіз засвідчує подібне відображення в романах суспільно-політичних реалій початку ХХІ ст. в Україні й Білорусі – викликаних тодішньою

національною політикою масових народних протестів. Прозора алегорія у вітчизняному творі і більш завуальована – в білоруському. Зіставлювані тексти мають численні сюжетні сходження й водночас відмінні в засадничій фентезійній парадигматиці. Відхилення в українському романі від традиційної бінарності «добро – зло» й відповідність їй білоруського роману визначені світоглядом письменників. Така сама зумовленість виявлених у їхніх текстах гендерних (В. Гранецька, А. Нікуліна й М. Однорог) і релігійних (О. Шеїн) акцентів. Положення статті можуть бути покладені в основу перспективного типологічного дослідження розвитку сучасного українського й білоруського фентезі у слов'янському контексті.

Ключові слова: фентезі, гендер, інтертекст, релігія, типологія, рецепція.

Постановка проблеми. Зі стрімким зростанням популярності і зміцненням статусу фентезі в кінці ХХ – перших десятиліттях ХХІ ст. завдання жанру стають усе вагомішими (зокрема, формується піджанр фентезійного роману виховання), а художній корпус його кращих зразків – більш орієнтованим на етнічну сферу. Останнє пов'язано з відображенням у фентезі актуальних для світової спільноти питань національної самоідентифікації, які, будучи аспектно порушувани (у першу чергу, в англійській, американській, російській літературах), поки що комплексно не розроблялись. Дослідницька увага до фентезійного масиву нині протилежна попередньому періоду (особливо в радянському літературознавстві), коли жанр не вповні сприймався в академічних колах. Негативну семантику дискримінованого в ХХ ст. ескапізму як одного з атрибутів фентезі (почасти реабілітованого в останній час [1, с. 134]) спростовував сам Дж. Р.Р. Толкін, пишучи про підміну літературознавцями понять [2, с. 69].

Новітнє фентезі стає все уважнішим до об'єктивних політичних та ідеологічних реалій. Продуктивний для природи сучасної міфотворчості, цей жанр приймає на себе завуальоване (М. Петросян), прозоре в своїй метафориці (В. Гранецька, А. Нікуліна й М. Однорог, О. Шеїн та ін.) або пряме (В. Пелевін, Г. Зотов, С. Лук'яненко, Р. Рігз, С. Грін та ін.) переосмислення національної дійсності, насамперед суспільно-політичної, не говорячи про те, що мешап узагалі «працює» частіше з історичною конкретикою. Принципове під час аналізу фентезійного твору залучення біографічного підходу, яке дозволяє звиряти вектор інтерпретації художнього тексту із закладеними в ньому авторськими настановами на предмет парадоксів. Так, коли М. Стріха визначає у «Володарі персів»

Дж. Р.Р. Толкіна сатиру «на «радянську дійсність» сталінських часів...» [3, с. 305], то, спираючись на категоричне заперечення самим Дж. Р.Р. Толкіном віднайдення алегорій у його текстах [4, с. 109], обережніший у висновках Х. Колебат говорить про велику подібність мордорського режиму «на сталінський комунізм» [4, с. 109]).

Оригінальне, динамічне й органічне сучасним міфотворчим тенденціям утілення знаходять у фентезі відлуння резонансних соціальних подій початку ХХІ ст., і проблема дослідження відповідної художньої рецепції постає вельми гостро, вимагаючи для свого вирішення синкретичного комплексу методів дослідження, передовсім імагологічного, етноімагологічного, психоаналітичного й міфопоетичного. Вирізняються на фентезійному тлі сьогодення український і білоруський романи «Дім, у котрому заблукав час» (2016) В. Гранецької, А. Нікуліної й М. Однорог та «Сім каменів» («Сем камянєў», 2015) О. Шеїна, які особливий інтерес становлять у площині реакції на відповідні національні суспільно-політичні процеси початку ХХІ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальна проблема фентезійної рецепції сучасної суспільно-політичної дійсності спеціально в літературознавстві не висвітлювалася, хоча заслуговує на увагу. Водночас своєрідність звертання митців до формату цього жанру з ідеологічною метою розглядалася – зокрема, в російській літературі (О. Кринициною й К. Корольовим), американській (Дж. Кавадло), англійській (Д. Бейкером, Н. Бернсом). Послідовний в історичній конкретиті Р. Рітз, отожднюючи в «Домі дивних дітей» фашистів із монстрами, які переслідують євреїв протягом Другої світової війни; у подіях метафоричного інтернату в «Домі, в якому...» М. Петросян відлунюють передумови й розпад Радянського Союзу; реалії пострадянської Росії з патріотичними меседжами фіксуємо в діалогі В. Пелевіна «Емпіре 'V'» і «Бетман Аполло» тощо. Окрім численних коментувань подій російської історії й сьогодення, в «Емпіре 'V'» прямо згадана українська Революція Гідності [5, с. 168], а в «Пеклі & Раї» Г. Зотова – Голодомор в Україні [6, с. 293]. Тому положення О. Гугніна, що у фентезі «життєподібна і легко впізнавана історична реальність, як правило, начисто відсутня» [7, с. 106–107], не витримує критики.

«Дім, у котрому заблукав час» В. Гранецької, А. Нікуліної й М. Однорог та «Сім каменів» О. Шеїна, попри їхню художню оригінальність, не ставали предметом літературознавчого дослідження, як не вивчалися й компаративно. Зазначимо, що, незважаючи на успіхи білоруського фентезі [8, с. 6], у сфері якого часто вирішується «проблема національної культурної невизначеності» [9, с. 103], спеціальні комплексні розвідки тут відсутні. Загалом українська й білоруська фентезійна проза перших десятиліть ХХІ ст. не зіставлялася, хоча у глобальному розумінні митці цих країн перебувають у подібній ситуації творчого вибору [10, с. 796].

Віднесення Т. Белімовою до магічного реалізму [11, с. 375] залишається чи не єдиною жанровою оцінкою «Дому, у котрому заблукав час», вельми полемічною в світлі концепцій фентезі Ф. Мендлесон, О. Ковтун та інших учених. Триєдине співаторство в сенсі відмінності стильових манер митків (серед яких – відома фентезійна романістка В. Гранецька, відповідний формат прози котрої визначений Ю. Жук, А. Гурдузом) та апелювання в романі до творчості І.-І. Маркеса, можливо, зовні ускладнюють жанрову кваліфікацію твору, однак система

художніх параметрів засвідчує фентезійну природу роману (зокрема, це докладне пояснення в тексті причин зупинки часу, а також логіки ускладненої парадигми «Бог – люди» посередньою ланкою годинників з обґрунтуванням їхньої ролі; мотивування *ангельської* допомоги обраним майстрам, віртуальне продовження сюжетної лінії в маренні героя [11, с. 182] тощо).

Увійшовши до шорт-листу білоруської літературної премії імені Тьотки (Прэмія Цёткі) 2015 р., роман «Сім каменів» О. Шеїна також не отримав висвітлення в національному чи світовому літературознавстві, часом коментований в інтерв'ю автора і кваліфікований білоруськими дослідниками О. Грушецьким і Н. Гришчук як «пригодницьке героїчне фентезі» [8, с. 6].

Мета статті – у результаті вперше здійсненого зіставлення «Дому, у котрому заблукав час» В. Гранецької, А. Нікуліної й М. Однорог та «Семи каменів» О. Шеїна визначити специфіку фентезійного відлуння в цих романах суспільно-політичних реалій початку ХХІ ст. в Україні й Білорусі. Ключовими при цьому є висвітлення в зіставлюваних художніх текстах а) типологічної подібності й своєрідності зображення протистояння народних мас і влади; б) ролі в моделюванні фентезійного часопростору традиційних структур легендарно-міфологічного походження, а також в) відмінності базових фентезійних парадигм стосовно етичного аспекту співвідношення добра і зла.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до художніх параметрів «Дім, у котрому заблукав час» В. Гранецької, А. Нікуліної й М. Однорог відносимо до міського фентезі, тимчасом як «Сім каменів» О. Шеїна самим автором вписується в контекст християнської літератури [12, с. 31].

Вітчизняний роман має в засновку фантастичну ідею зупинки часу (хоча зупиняється у творі не час, а його формальний відлік, та й той – не вповні; наприклад: «А ми без годинників он уже який місяць живемо, і нічого» [11, с. 226]), опрацьовану у фентезійний спосіб із долученням відповідних жанрових атрибутів (зокрема, постатей ангелів, причому рудих, що вписується в популярний нині масив текстів про різнокольорових ангелів – пригадаймо, наприклад, «Крила кольору хмар» Д. Корній або «Пекло & Рай» Г. Зотова). Прозорий натяк у тексті на події Революції Гідності як періоду ухвалення доленосних для нації рішень, причому революція піднесена в міфологізованому «безчассі» [11, с. 216] – буквализованій метафорі міжчасся між колишнім ладом і визначуванним у нових світоглядних координатах майбутнім. Художнє рішення мисткині суголосне визначенню цього періоду національної історії Я. Поліщуком, який справедливо вважає Майдан «іміджевим ідентифікатором нашої країни у світі» [13, с. 25], котрий окреслив «межі актуального часоподілу, завершуючи перехідний період посттоталітарного й посткомуністичного суспільства та окреслюючи початок нової фази розвитку, що буде керуватися стратегією незалежної держави» [13, с. 37].

Принцип номінації вітчизняного роману подібний до аналогічного в трилогії «Дім, в якому...» (2009) М. Петросян. У фентезійному аранжуванні В. Гранецької, А. Нікуліної й М. Однорог відображено безпосередньо громадянські протести в Києві (де на барикаді перед метафоричною «Ратушею» «майоріли синьо-жовті прапори» [11, с. 271]) з аспектним висвітленням динаміки розгортання подій: втечі з України тодішнього президента В. Януковича, суперечливий новинний

потік щодо долі його сина, побиття і вбивство спецпризначенцями протестувальників на Майдані [11, с. 330] (згодом убитих назвуть «Небесною сотнею»), зокрема, вбивство серед них вірменського парубка – «І читав би той вірменський хлопець Шевченковий «Кавказ», і був би уллобленцем усієї Ратуші...» [11, с. 307] і под. У тексті дається недвозначна оцінка відповідним подіям: «Щоб у центрі європейського міста одні люди переслідували і гнали інших, як звірину, нищили їхнє майно, полювали на сплячих і кидали їх за ґрати? Це була третя велика помилка чинної влади...» [11, с. 270–271].

Так само в «Семи каменях» О. Шеїна оцінено дії солдатів узурпатора влади Вормара у фентезійній країні Еферії, коли ті заарештовують і конвоюють у спеціально зведений Табір не згодних із політикою тирана: «Це було їхньою великою помилкою» [14, с. 105]. Еферійцям же згодом заборонено «будь-які зібрання» [14, с. 144]. Текст твору викликає чіткі паралелі з подіями «Площі 2010» в Мінську – силового розгону владою громадянських протестів проти результатів президентських виборів. Номінація тирана в «Семи каменях» «Друг Вормар» утворена за принципом формули «Старшого Брата» орвеллівського «1984» і в тексті є саркастичною. Свого часу вказуючи, що книга «певним чином ілюструє події в Білорусі, що це не абстрактний злий правитель, а дехто більш реальний» [15], пізніше А. Шеїн формулює ідею роману загальніше: «намагався універсально написати про боротьбу добра і зла. Але шукати паралелі можна» [15].

Прозора семантика кореневої морфемі імені тирана в романі («вор» – крадій) свідчить про швидше соціальний, ніж традиційний у фентезі ірраціональний акцент, очевидний у порівнянні з пов'язаними зі смертю іменами Воладеморта в «Гаррі Поттері» Дж. К. Ролінг, Моруна в «Атлантиді» В. Шуліко чи назвою Мордор у «Володарі перснів» Дж. Р.Р. Толкіна.

Типологічно подібні описи побиття громадян перед «Ратушею» в «Домі, у котрому заблукав час» і мешканців «Вертогарда» в «Семи каменях». Формує контраст у творі акцентування, що еферійці згідно зі своїми звичаями обирають володаря демократичним голосуванням на міській площі перед «Вагами Вибору» [14, с. 50].

Шостий Охоронець Стефан так характеризує правління Вормара: «проблема Вормара і його помічників у тому, що вони не знають своєї країни. Але щоб пізнати, спочатку треба полюбити» [14, с. 67].

У гендерному похилі низки українських фентезійних романів перших десятиліть XXI ст. убачаємо дотримання закономірностей розвитку вітчизняного жанру. Зокрема, у мотиві обдарування жінкою – «рудим янгелом» [11, с. 147] чоловіка до рівня геніальності безпосередньо відображена специфічна для української фентезійної прози домінантність жінки-творця (Л. Баграт, В. Гранецька, Д. Корній та ін.), причому часто із включеною в цю парадигматику додатковою «ангельською» символізацією: «в житті кожного годинникаря, який міг... створювати годинника, що мали справжню, аж моторошну владу над часом... з'являлась дівчина-янгел. Вона *робила* свого обранця *генієм*, але *не дозволяла* йому *уявити себе Богом*» (курсив наш. – А. Г.) [11, с. 146]. Прикметний у цьому контексті й натяк у «Домі, у котрому заблукав час», що саме жінка дарує чоловіку крила кохання; герой роману осягає це у стані втрати коханої: «А потім твоя половинка кудись зникає, забравши... твої крила, а ти залишаєшся наодинці з вашими спільними

спогадами, такий земний, самотній і спустошений» [11, с. 49] (пригадаймо художника Олексія з «Щоденника Мавки» Д. Корній, який малює для коханої Магди крилатого Мамаю). Мотив же крилатої жінки властивий вітчизняному фентезі: наскрізний у романістиці Д. Корній, «підхоплений» у «Химерниці» О. Печорної.

Чоловіче начало домінує в «Семи каменях», де герой здійснює свою подорож в ім'я одужання любові йому дівчини Мирки. Прикметно, що кохана героя українського роману Богдана – Мира (що вважаємо символічним у тексті: «Бог дає мир»).

У «Домі, в котрому заблукав час» бінарність «Бог – люди» (як небесне – земне) ускладнена до триєдності проміжним елементом «годинникарі» («Годинникарі стоять між Богом та людьми...» [11, с. 146]), наділеним здатністю впливати на людську долю. У такій художній конфігурації вбачаємо відлуння трансформованої у фентезі кінця XX – перших десятиліть XXI ст. парадигми «добро – (умовно) нейтральна змінна – зло» [16, с. 64]. Водночас у «Семи каменях» – як у християнському фентезі – означена посередня позиція немислима, що й засвідчено чітким розподілом зображуваного як небесного і земного, доброго чи злого. Відповідно Охоронець сьомого каменя Ієронім говорить героєві про Бога: «Загалом, Він завжди дає людині можливість вибирати: добро або зло, життя або смерть. Усе залежить від тебе» [14, с. 292]. Порівняймо з положенням із «Зворотного боку світла» Д. Корній, де акцентовано язичницький культурний шар: «Світло і темрява – то лишень два боки одного цілого...» [17, с. 183]. Не випадковим у світлі сказаного бачиться візія в «Домі, в котрому заблукав час»: «Подейкували, Ізраїль повністю знищено. [...] Від міста трьох релігій нічого не залишилося, християнські, мусульманські та юдейські святині Єрусалиму були вщент зруйновані» [11, с. 250–251].

Прагнення зображуваними народними масами свободи й демократичних прав спільні для зіставлюваних романів, однак у книзі О. Шеїна імператив волі нерозривний з вірою в Бога («Подорож... Яся... приводить до віри в Бога» [12, с. 30]).

Образи білоруських персонажів відносно нескладні і, подібно до українського роману, згруповані за принципом протистояння чи підтримки влади. Їхні психологічні коливання, за винятком Яся й ряду Охоронців каменів, зосереджені переважно навколо легенди про живу воду, в існуванні якої еферійці зневірені. Образи повстанців у «Семи каменях» і «Домі, у котрому заблукав час» закономірно виписані детальніше, ніж образи прибічників влади. Водночас, при зовнішній монолітності в романах провладних таборів, окремі постаті їхніх захисників тут отримують відносно психологічне розроблення. Якщо в молодого спецпризначенця з українського твору після докору колишнього афганця: «Добре, що твоя мати тебе не бачить...» [11, с. 308], – «незворушним лицем... скотилася дрібна одна-єдина сльоза» [11, с. 308], то в білоруській книзі при наказі Вормара застосувати проти повстанців гармати один із його військових командирів не витримує: «Можуть постраждати звичайні жителі» [14, с. 371].

Традиційне для сучасного фентезі підключення широкого культурного контексту формує в «Домі, у котрому заблукав час» своєрідну казкову атмосферу, де бачимо, зокрема, ігрове апелювання до маркесівського «магічного реалізму»: «Бог нас покинув, інакше чому я досі тут? – чоловік розвернувся і пішов... Його біла парусинова куртка майоріла... як брудні й обідрані крила янгела, що випадково опинився на землі. Старигань

з крилами» [11, с. 116]. Водночас інтертекстуальні стратегії зіставлених книг різні. Закономірно вагому роль для створення алегоризму «Семи каменів» відіграє біблійний складник інтертексту, що певно співвідноситься з міфопростором «Хронік Нарнії» К.С. Льюїса й у віддаленішій перспективі – з фентезійним моделюванням у «Домі дивних дітей» Р. Рітза (зокрема, потрапляння Яся до фентезійної Еферії після подорожі по воді крізь туман нагадує сцену з американської пенталогії, коли враження входження в тумані «в інший світ» [18, с. 80] викликає в героя Ясобоа – тобто «Якова» біблійні асоціації [18, с. 80–81]). Підбір імен персонажів (Фома, Йосип, Матвій), зокрема охоронців каменів (Ієронім, Натан), з акцентуванням числа сім (сім заголовних каменів, які зберігають сім охоронців; у семи розділах роману описано потрапляння героя в Еферію й семиденні пригоди в ній) та системні сюжетні рішення недвозначно відсилають до біблійної реальності, що зауважує й сам письменник [12, с. 30], релігійний світогляд якого безумовно позначився на тексті [12, с. 30]. Так, Фома виводить із табору примусових робіт і веде пустелею масу заарештованих співвітчизників (народ), причому через вплив чарівного джерела в пустелі у людей виникає бажання повернутися назад у неволю. В іншій же сцені занурювання в утворену після дощу річку живої води зцілює рани [14, с. 405]: таке відродження до фізичного життя в тексті синонімічне духовному відродженню в результаті обряду хрещення. Герой неодноразово бачить і спілкується з дивовижною подобою людини в супроводі лева, бика й орла, які виводять у фіналі Яся з казкової країни в реальний світ і що про символічну єдність названих образів ідеться в Святому Письмі. Зустріч же Яся з пастушком, який указує на живу воду в небесах, перетворює світогляд героя, і він називає в підсумку «гідним» [14, с. 406] не себе, а цього хлопчика – осягаючи, що зустрівся із сином Бога [14, с. 404].

На відміну від септалогії К.С. Льюїса, у романі О. Шеїна алегоричне зображення суспільно-політичних подій країни перенесене в фентезійний простір, що зумовлено, очевидно, питаннями цензури. З іншого боку, як об'єктивно пізніші події Богдан з українського роману у «пророчому» сні бачить анексію Криму і російське «збройне протистояння на східному кордоні з Україною» [11, с. 300].

Висновки. Компаративний аналіз засвідчує типологічно подібне відображення в «Домі, у котрому заблукав час» і «Семи каменях» суспільно-політичних реалій початку XXI ст. в Україні й Білорусі – викликаних тодішньою національною політикою масових народних протестів. Прозора алегорія у вітчизняному творі і більш завуальована – в білоруському для авторів зумовлені об'єктивно. Органічні жанровому корпусу кінця XX – перших десятиліть XXI ст., зіставлені тексти мають численні сюжетні сходження й водночас відмінні в засадничій фентезійній парадигматиці. Відхилення в українському романі від традиційної бінарності «добро – зло» й відповідність їй білоруського твору визначені світоглядом авторів, що така сама зумовленість виявлених у їхніх текстах гендерних (В. Гранецька, А. Нікуліна й М. Однорог) і релігійних (О. Шеїн) акцентів.

Положення пропонованої статті можуть бути покладені в основу перспективного й потрібного типологічного дослідження розвитку українського й білоруського фентезі у слов'янському жанровому контексті, що сприятиме простеженню динаміки реакції художнього корпусу на гострі виклики соціальної дійсності цих країн.

Література:

1. Демина А.В. Фэнтэзи в современной культуре: философский анализ: дис. ... канд. филос. наук: 24.00.01 / Астрахан. гос. ун-т. Астрахань, 2015. 156 с.
2. Tolkien On Fairy-stories / expanded ed., comment. and notes J. R. R. Tolkien; ed. by V. Flieger, D. A. Anderson. London: Harper Collins Publishers, 2008. 320 p.
3. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ: Факт – Наш час, 2006. 344 с.
4. J. R. R. Tolkien Encyclopedia: Scholarship and Critical Assessment / ed. M. D. C. Drout. New York; London: Routledge (Taylor & Francis Group), 2007. XXXIV, 774 p.
5. Пелевин В.О. Empire 'V': роман. Москва: Эксмо, 2006. 416 с.
6. Зотов Г.А. Ад & Рай: роман. Москва: АСТ: Асрель, 2011. 351 [1] с.
7. Гугнин А.А. Магический реализм в контексте литературы и искусства XX века: (Феномен и некоторые пути его осмысления) / Москва: Ин-т славяноведения РАН, 1998. 117 с.
8. Грушэцкі А., Грышчук Н. Фантазэры з краіны азэраў. *Літаратура і мастацтва*. 2015. 24 ліпеня. № 29. С. 6.
9. Лысова Н.Б. Чалавек на ростанях культуры XXI стагоддзя: пошукі нацыянальнай ідэнтыфікацыі. *Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. Е. Педагогические науки*. Новополоцк, 2011. № 7. С. 100–104.
10. Гурдуз А.И. Становление белорусского и украинского фэнтэзи: контексты и связи. *Першы міжнародны навуковы кангрэс беларускай культуры*: зб. матэрыялаў: (Мінск, Беларусь, 5–6 мая 2016 г.) / НАН Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літ.; гал. рэд. А. І. Лякотка. Мінск: Права і эканоміка, 2016. С. 796.
11. Гранецька В., Нікуліна А., Однорог М. Дім, у котрому заблукав час: роман. Харків: Фоліо, 2017. 378 с.
12. Шэін А. Хрысціянскае фэнтэзі па-беларуску / размаўляла Л. Бурлевіч. *Ave Maria*: каталіцкі рэліг. часопіс. Мінск, 2015. № 10 (247). Кастрычнік. С. 30–31.
13. Полішук Я. Реактивність літератури. Київ: Академвидав, 2016. 192 с.
14. Шэін А. Сем камянеў. Мінск: Пазытыў-цэнтр, 2015. 416 с.
15. Аляксей Шэін кінуй выклік Толкіену і Льюїсу – напісаў першае беларускае фэнтэзі. *Радыё Свабода*. 2015. 18 красавіка. URL: <http://www.svaboda.org/a/26964781.html>
16. Гурдуз А.І. Постійність рухливого: ізоморфізм ключових традиційних образів і мотивів у літературі. *Зарубіжна література в школах України*. Київ, 2009. № 12. С. 63–64.
17. Корній Д. Зворотний бік світла: роман / передм. Г. Пагутяк. Харків: Кн. клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. 320 с.: іл.
18. Riggs R. Miss Peregrine's Home for Peculiar Children. Philadelphia: Quirk Books, 2013. 382 p.

Gurduz A. Reception of national realities of the beginning of the XXI century in the novels “The House in Which Time Was Lost” by V. Hranetska, A. Nikulina and M. Odnoroh and “The Seven Stones” by O. Shein

Summary. The latest fantasy is becoming more attentive to objective political and ideological realities. The actual problem of fantasy reception of the modern socio-political reality was not specifically covered. The Ukrainian and Belarusian novels “The House in Which Time Was Lost” by V. Hranetska, A. Nikulina and M. Odnoroh and “The Seven Stones” by O. Shein are stand out in the modern literary process. These novels are of particular interest in terms of reaction to the resonance national socio-political processes of the beginning of the XXI century. These artistic works did not become the subject of literary research.

In our article, as a result of the first comparison of the named novels, we determine the specifics of the fantasy

reception in these texts of socio-political realities of the beginning of the XXI century in Ukraine and Belarus. The key moments of our work are the coverage in the compared artistic texts of typological similarity and originality of the image of the confrontation between the masses and the authorities; is study the role in the modeling of the fantasy space in these novels the traditional structures of legendary-mythological origin, as well as the discovering differences between the basic fantasy paradigms regarding the ethical aspect of the relationship between good and evil. We classify "The House in Which Time Was Lost" as urban fantasy, and "The Seven Stones" by its author fit into the context of Christian literature. The Ukrainian novel is based on a fantastic idea of stopping time, worked out in a fantasy way. There is a clear allusion in the text to the events of the Revolution of Dignity, and the revolution is rethought in the mythologized "timelessness". The fantasy arrangement reflects the civil protests in Kyiv with the aspect illumination and an assessment of these events. Similarly, the actions of the soldiers of the usurper of power Wormar in fantasy Epheria is evaluated in O. Shein's "The Seven Stones". The text of this artistic work evokes associations with the events of the "Square 2010" in Minsk. The descriptions of the beating of citizens in front of the "Town Hall" in "The House in Which Time Was Lost" and of "Vertogard" residents in the "Seven Stones" are similar.

In the gender slop of a number of Ukrainian fantasy novels of the first decades of the XXI century we see the patterns

of development of the national genre. The motive of gifting a woman – a "red angel" to a man for the level of genius reflects the specific dominance of a woman-creator in Ukrainian fantasy. The masculine principle dominates in "The Seven Stones". The traditional for the modern fantasy connection of a broad cultural context creates a kind of fairy-tale atmosphere in the "The House in Which Time Was Lost" with an appeal to Marquez's "magical realism". The biblical component of intertext plays an important role in creating the allegory in "The Seven Stones". Our analysis shows a similar reflection in these novels of socio-political realities of the beginning of the XXI century in Ukraine and Belarus; the mass popular protests were caused by the national policy of that time. The transparent allegory is in the Ukrainian text and more veiled – in Belarusian one. The compared texts have numerous plot convergences and at the same time they are differ in the basic fantasy paradigm. The deviation in Ukrainian novel from the traditional binary paradigm "good – evil" and the conformity to this binary paradigm of Belarusian novel are determined by the worldview of the writers. The same conditionality of gender (V. Granetska, A. Nikulina, M. Odnoroh) and religious (O. Shein) accents found in their texts. The provisions of our article can be the basis of a promising typological study of the development of modern Ukrainian and Belarusian fantasy in the Slavic context.

Key words: fantasy, gender, intertext, religion, typology, reception.